

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

Том LI, 2

ФИЛОСОФСКО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

1957

ANNUAIRE DE L'UNIVERSITÉ DE SOFIA

Tome LI, 2

FACULTÉ DE PHILOSOPHIE ET HISTOIRE

1957

РОЛЯТА НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКОТО
СЪРЕВНОВАНИЕ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКО ОТНОШЕНИЕ
КЪМ ТРУДА У БЪЛГАРСКАТА
РАБОТНИЧЕСКА КЛАСА

ИВАНКА АПОСТОЛОВА

кандидат на философските науки

LE ROLE DE L'EMULATION SOCIALISTE POUR
L'EDIFICATION DE LA RELATION SOCIALISTE ENVERS
LE TRAVAIL ET LA CLASSE OUVRIERE BULGARE

IVANKA APOSTOLOVA

kandidat des sciences philosophiques

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО „НАУКА И ИЗКУСТВО“

София — 1958

Социалистическото съревнование¹ е движеща сила за построяването на социализма в нашата страна, защото създава производителност на труда много по-висока от капиталистическата и по този начин осигурява успеха на социализма. Увеличаването на производителността на труда не изчерпва значението на социалистическото съревнование. То извършва и коренен преврат във възгледите на хората относно труда. Новото, социалистическото отношение към труда, което се изгражда в процеса на съревнованието, е особено важен фактор за повишаване производителността на труда. Този преврат, както отбелязва Ленин, е по-труден, по-съществен, по-коренен, по-решаващ от събарянето на буржоазията, защото това е победа над наследените от капитализма закостенялост, разпуснатост, дребнобуржоазен егоизъм и др. Изграждането на ново отношение към труда, на нова дисциплина, на ново съзнание у милионите трудени се прави социализма действително непобедим.

Новото отношение към труда се изразява в отношение към труда като към дело на чест, дело на слава, доблест и геройство. Това отношение се проявява в любов към работата, инициативност, настойчивост, активност, в рационализации. Социалистическото отношение към труда е съзнателно отношение към него. То означава, че работниците знаят за какво се трудят, къде отиват плодовете от техния труд, неговите перспективи, търсят начин за неговото облекчаване, за подобряване на качеството и повишаване количеството на продуктите, за повишаване производителността на труда.

Социалистическото отношение към труда може да се изгради само на базата на социалистическите производствени отношения, в процеса на социалистическото преобразуване на тези производствени отношения, в практическата борба на хората за построяването на социализма. Голям дял в изграждането на социалистическото отношение към труда има БКП, която ръководи и възпитава нашия народ. Без да се подценяват всички други фактори, които влияят върху създаването на социалистическо отношение към труда, трябва да се даде особено място на социалистическото съревнование.

Изграждането на социалистическо отношение към труда е противоречив процес, свързан, от една страна, с повишаване самостоятелността, инициативността, съзнанието за лична отговорност на от-

---

¹ Настоящата работа е съкратено изложение на част от по-голям труд, в който се разглеждат причините за възникване на съревнованието в България и неговия характер като комунистически метод на строителството на социализма.

делния работник и, от друга — с все по-растящата нужда от съгласуваност, колективност и особено солидарност в работата.

Една от съществените особености на човешкия характер е неговата устойчивост, физиологическата основа на която е изграденият динамически стереотип. Това е причина за консерватизма в мисленето, чувствата и поведението на хората. Затова изменението на старото отношение към труда може да стане, когато факторите, които влияят, са *постоянни* и тяхното действие е подкрепено с *възпитателна* работа, което значи съчетаване на обективните условия със субективен фактор.

Най-общо ролята на социалистическото съревнование за изграждане на ново отношение към труда може да се сведе към следното. Като участват в социалистическото съревнование, хората активно и в невиджани досега размери изменят външния свят и по този начин изменят и себе си. Известно е, че общественото съзнание не отразява автоматично промените в общественото битие, а поради относителната си самостоятелност изостава от развитието на общественото битие. Но най-бързо и в най-голяма степен непосредствено се изменя отношението на работниците към труда. Това е така, защото отношението към труда е черта на характера, която се изменя най-бързо в зависимост от измененията в общественото битие, тъй като то има най-малка относителна самостоятелност. Под влияние на новото отношение към труда се изменят и другите черти на характера. Затова е възможно да се проследи влиянието на социалистическото съревнование за изграждането на социалистическо отношение към труда в един сравнително кратък период.

Никой труд обаче не може да извърши великата си превъзпитателна роля, ако той не е съчетан с политическо възпитание. Задачата за политическото възпитание на работническата класа е задача на Българската комунистическа партия. Тъкмо тази роля на комунистическата партия е имал предвид Енгелс, когато е писал: „Обективните, чужди сили, които досега са господствували над историята, минават под контрола на самите хора. Едва тогава хората напълно съзнателно ще започнат сами да създават своята история, едва тогава привежданите от тях в движение обществени причини ще дадат предимно и във все по-голяма степен желаните от хората резултати.“¹

За съзнателност говорим в два смисъла. От една страна, всеки човек действува съзнателно, т. е. той е съзнателно същество. Като съзнателно същество човек си поставя цели и задачи, които се бори да осъществи главно като участва в производствения процес. Общото, същественото, относителното, постоянното в тази съзнателна дейност на хората са обективните обществени закони. Човек не винаги обаче осъзнава тези обективни закони, на които се подчинява

¹ Ф. Енгелс, Анти Дюринг, Изд. на БКП, 1950, стр. 331.

неговата собствена дейност и дейността на хората от неговата класа, от неговото общество. Тогава, когато хората упознаят обективните икономически закони, те ще започнат да действуват напълно съзнателно, т. е. в смисъл на познаване причините и резултатите от своята дейност. Тогава именно хората по-бързо и сигурно ще постигнат желаните резултати от своята дейност, като използват обективните закони.

Антагонистическите противоречия в класовото общество се разрешават чрез непримира класова борба и чрез политическа революция. Неантагонистическите противоречия, противоречията в общество, в което няма антагонистически класи, в социалистическото общество, се разрешават чрез метода на критиката и самокритиката. Критиката и самокритиката са метод за разкриване на неантагонистическите противоречия и за мобилизиране на масите за тяхното преодоляване. Те са метод за постепенно и творческо преминаване от старото към новото качество. Поради това критиката и самокритиката са движещи сили в развитието на социалистическото общество и тяхната роля за разрешаване на неантагонистическите противоречия расте.

Социалистическото съревнование като комунистически метод на строителство на социализма у нас, доколкото спомага за разрешаването на антагонистическите противоречия, е средство за победа в класовата борба на пролетариата, а доколкото разрешава неантагонистическите противоречия, е израз на критиката и самокритиката. Поради това, че от ден на ден все повече нараства ролята на критиката и самокритиката в нашето общество, социалистическото съревнование като делова, революционна самокритика играе все по-голяма роля за разрешаването на неантагонистическите противоречия.

Вътрешните противоречия в социалистическото общество могат да се разделят на три групи: първо, това са противоречия, присъщи на самия социалистически начин на производство — противоречието между тенденцията за непрекъснатото развитие на производителните сили и тенденцията за относителна устойчивост и самостоятелност на производствените отношения, противоречието между непрекъснато растящите потребности на обществото и уривена, достигнат от развитието на материалните и културните блага; второ, противоречие между социалистическото обществено битие и отживелиците от капитализма и противоречия, породени от недостатъчно правилното отчитане изискванията на обективните закони¹. Тези противоречия се проявяват в множество конкретни форми. В своето действие тези противоречия се преплитат, но за определен период основни остават един вид противоречия. Противоречията, които са присъщи на социалистическия начин на производство, са основни за нашия период и те се разрешават по много начини. Особено важна роля в тяхното

¹ Въпр. философии, кн. 6, 1955. — Проблема противоречий в советском обществе, Л. Н. Коган и И. Д. Глазунов.

разрешаване се пада на социалистическото съревнование. Социалистическото съревнование е израз на *самокритиката* на масите, защото чрез него се осъществява все по-дълбока, действена, революционна критика от страна на трудещите се маси върху самите тях, на техните методи, начини на работа, на самата тяхна квалификация и недостатъци.

Въпреки че социалистическото съревнование се развива на базата на новата техника, в процеса на производството тази техника се критикува чрез нововъведенията и рационализациите на първенците. Например методът на Колесов критикува техническите норми, чрез което цели да се преодолее противоречието между наличната в нашето народно стопанство най-нова техника и непълното ѝ използване. Заедно с това методът на Колесов е насочен и към преодоляване на противоречието между огромните възможности за развитието на производителните сили при социалистическата стопанска система и съвременното равнище на работа.¹ Като работят по новите методи, благодарение на своята квалификация и ново отношение към труда първенците в производството заедно с това *самокритикуват* на дело своите знания, своите производствени навици. Съревнованието като израз на самокритика се опира на творческата инициатива на масите. Чрез творческата инициатива на масите и благодарение на нея са възможни критиката и самокритиката, които се извършват чрез социалистическото съревнование. Но веднъж появило се, благодарение на тази инициатива съревнованието вече е самокритика на тази инициатива, която го е породила, като я обогатява и по този начин осигурява своето по-нататъшно развитие. Най-важното в съревнованието е творческата инициатива на трудещите се. Основното значение на съревнованието се състои в това, че то е могъщо средство за изменение начините на работа, което води до повишаване на производителността на труда, до изграждане на ново отношение към труда и нови хора на работническата класа.

Социалистическото съревнование е *революционна* самокритика на масите. То предизвиква количествени изменения в производството, които довеждат до появата на ново качество — революция в индустрията, рязко повишаване на производителността на труда. Революционно явление е по-нататъшното развитие на съревнованието, прогресивните почини и методи. В развитието на социалистическото съревнование осъществяваната в процеса му самокритика става все по-действена, придобива все по-революционен характер. До появата на прогресивните начини и методи се подлагат на критика преди всичко степенга на уплътняване на работния ден и равнището на трудовата дисциплина с цел да се повиши производителността на

¹ Вж. сборника „Критика и самокритика в советском обществе“, Госполитиздат, 1955.

труда при съществуващите методи на производство. Появата на новите прогресивни почини и методи, които по своята същност са дълбоко революционни, тъй като чрез тях се критикуват старите методи на производство, са скок в развитието на съревнованието.¹ Така например чрез скоростните проходки в мините се постига 8—10 пъти преизпълнение на нормите. Това извършва революция в методите на производство, във възгледите на хората за труда и в собствените им възможности, във възможностите на техниката. По примера на съветските първенци у нас започва съревнование по бригади. Това е нова, по-висша форма на социалистическото съревнование, която говори за растящото съзнание на нашата работническа класа. Работниците са заинтересувани от постиженията на целия колектив. Заедно с това съревнованието между бригади извършва революция в производителността на труда. Тази революция засяга не само производството и методите на производството, но е революция и в съзнанието и морала на самите хора. В социалистическото съревнование се съдържат първите зачатъци на културно-техническия подем на работническата класа, колкото и малки да са те. Първоначално чрез социалистическото съревнование се извършва революция в съзнанието на работническата класа: тя вече не може да работи по старому, а за да работи по новому, от нея се изисква да усвои нови знания, навици и умения, от нея се изисква ново отношение към труда. Новото у нас, това е работата по прогресивните методи, това е новият начин на овладяване техниката и на работа с нея. Такъв начин на работа, както сполучливо се изразява един първенец от производството, *е работа първо с глава, а след това с ръце, а не както досега само с ръце*. А това означава, че новото е различно от старото. Именно затова социалистическото съревнование е дълбоко революционно явление. Работникът може да работи по новому „с ума и с ръцете“, защото той е творец, господар на богатата на своя труд. Но той не само може, той по необходимост трябва да работи по новому, така, както изискват новите условия от него. А той и иска да работи по новому, защото в работата по новому той съчетава най-пълно личните си с обществените интереси. У работниците-първенци, които прилагат прогресивните методи в своята работа, консерватизмът и закостенелостта са преодолені. Те смело вървят напред, като ломят старите технически норми. Те вървят по пътя, по който единствено може да се достигне такава висока про-

¹ Появата на социалистическото съревнование като цяло е качествено ново явление. Обаче в началото на своето появяване то извършва само количествени изменения в производството. По-нататък тези количествени изменения в производството довеждат до неговото рязко повишаване. От друга страна, веднъж появило се, самото съревнование се развива чрез количествени изменения към ново качество — прогресивните почини и методи. Очевидно е, че тук се проявява марксовият принцип, според който количествените и качествените изменения трябва да се разглеждат конкретно.

изводителност на труда, каквато е необходима за построяването на социализма и за прехода от социализъм към комунизъм. Разбира се, за повишаване производителността на труда имат значение още много фактори, но не е наша задача тук да ги изследваме. При разглеждане тяхното сложно взаимоотношение стигаме до извода, че отношението на хората към работата им и методите на тази работа са особено важни.

Социалистическото съревнование е борба на новото със старото, със стария начин на работа, със старото отношение към възможностите на машините, с бюрократизма в различните му форми, който сковаваше енергията, инициативата на масите, държи неизползвани колосални резерви, които се крият в недра на работническата класа. Известна част от работниците не могат да се отделят от старите методи на работа, т. е. да работят „само с ръце“. Това е силата на навика, силата на внедрявания начин на работа с десетилетия и столетия.

Борба с такова отношение към работата у някои свои другари е водил героят на социалистическия труд Саид Хасанов, пекар от рингова пещ. На едно производствено съвещание той казал: „Вие се държите за старото, защото ви е по-лесно. При банкетното нареждане (става въпрос за изпичане на цигли и тухли — И. А.), няма защо да лъжем, изисква се по-голямо старание. Но като дадем повече въздух в камерите, ще осигурим повече кислород. А с повече кислород огънят ще бъде по-силен. Вие се боите, че ще загубите. Аз ви уверявам, че ще спечелите и от бройките, и от времето на изстигане на подлежащите на изпичане камери. Производителността на труда ще се увеличи.“

Прилагането на новите методи е трудно, защото изисква по-голяма квалификация и повече внимание, но ефектът е много голям. Той се състои не само в подобряване материалното положение на работника, но и в увличаването му в работата по новому. Преодолял веднъж старото, вложил старание, внимание и инициативност в работата, за работника е въпрос на гордост и чест да работи по новому. „Работата с ума“ издига човека в собствените му очи, засилва вярата в собствените му сили, развива инициативата му.

Революцията, която социалистическото съревнование върши, е революция по характера на измененията, които предизвиква в съзнанието на хората, защото руши с векове създадените привычки, навици, отношения и създава нови, качествено различни от старите. Най-дълбокият смисъл на социалистическото съревнование се крие в това, че хилядите работници-първенци вършат непрекъснатата революция в производството, като усъвършенствуват и обогатяват своите методи на работа.

И. В. Сталин пише, че социалистическото съревнование е израз на *делова*, революционна самокритика, която се поражда в самия трудов процес и се опира на инициативата на милионите трудещи

се маси. Масите проявяват тази делова самокритика не само на събрания и производствени съвещания, на които разкриват недостатъците в организацията на труда и производството, но и като посочват пътя за отстраняването им.

Деловата самокритика на съревнованието се проявява в това, че участниците в него кригикуват недостатъците в производството със своята работа, със своя опит. Те критикуват конструкцията на машините с това, че внасят усъвършенствувания в тези машини, чрез което увеличават тяхната производителност. Те критикуват организацията на труда, като подобряват тази организация, а технологията на производствените процеси — чрез усъвършенствуването им. Те критикуват плановете, като внасят поправки в тях. Те самокритикуват своята квалификация и подготовка, като участвуват в школите за обмяна на опит, техническите курсове и пр. За социалистическото съревнование като делова самокритика е характерно това, че участващите в него не отхвърлят безучастно и просто остарелите норми, остарелите плановете, а изработват и активно утвърждават в живота нови, съответстващи на условията и изискванията норми, проектни мощности, производствени плановете. В това именно и се състои революционният и деловият характер на самокритиката на съревнованието като комунистически метод, който изразява и активно утвърждава новото, прогресивното, като подготвя условията за преход към социализъм и комунизъм. Например мазачът от III строителен район — София, Захари Гогов в своята работа открива, че ступовете от разтвор не са достатъчно добри, и ги заменя с бичмета. Ефектът от новото е голям. Захари Гогов преизпълнява многократно своя дневен план, като по този начин изменя не само своя начин на измазване, но и организацията и разпределението на работата, внася изменения в самите плановете и норми. И тази критика е делова, тя е революционна за работата от този род.

За социалистическото съревнование като делова самокритика е характерно това, че работниците я възприемат, възприемат новите прогресивни методи само когато в процеса на практиката се уверят в техните предимства. Така например за работата на Захари Гогов като мазач работниците от „Центъра“ — София са знаели, но не са възприемали неговия начин на работа. Едва когато Захари Гогов дошъл при тях и им демонстрирал новия почин, те се уверяват в предимствата на този начин на работа. Един от работниците веднага започнал да работи по този начин, за да го провери. След като се уверил в неговите предимства, той започва да работи само по този метод. Всичко това говори, че социалистическото съревнование се изгражда, утвърждава и проверява в работата, в практиката.

В нашата страна социалистическото съревнование възникна и се разви в преходния период от капитализъм към социализъм. В този преходен период у нас се разрешават не само неантагонистически, но и антагонистически противоречия. Социалистическото съревнова-

ние като движеща сила на нашето обществено развитие не може да бъде и не е безразлично към класовата борба.

В своето произведение „За дикатурата“ В. И. Ленин пише, че дикатурата на пролетариата е продължение на класовата му борба в нови форми. Пет са новите задачи, съответно новите форми на класовата борба в епохата на дикатурата на пролетариата:

- 1) смазване съпротивата на експлоататорите;
- 2) гражданската война;
- 3) неутрализация на дребната буржоазия, особено селячеството;
- 4) използване на буржоазните специалисти и
- 5) възпитаване в нова дисциплина.

От тези форми на класова борба Ленин отделя особено място на възпитаването в нова дисциплина. Под нова дисциплина се разбира главно съзнателна дисциплина, другарска дисциплина, дисциплина, която дава възможност и изисква самостоятелност и инициативност. Въпреки че възпитанието в нова дисциплина е невъзможно без успешно провеждане на другите форми на класова борба, заедно с това в редица свои произведения Ленин отдава голяма важност на въпроса за възпитаването в нова дисциплина като ключ за успешното провеждане на другите форми на класова борба. Ленин пише, че тази форма на класова борба е най-тежката. Създаването на нова дисциплина е неизмеримо по-трудно от победата на фронта. Това е победа в труда, самопожертвуване в „делничната обстановка“ и затова сто пъти по-ценно, отколкото самопожертвуванието на фронта. Като средство за възпитаване в нова дисциплина Ленин вижда въвличането на масите в социалистическото строителство, което е източник за повишаване общественото производство. В комунистическите съботници Ленин вижда именно онова ново в нравите на хората, което трудно си пробива път. Това „ново“ е именно зародиш на изграждащото се след Великата октомврийска революция ново отношение към труда у трудещите се в СССР. Такова ново отношение към труда се гради днес и в нашата страна.

Като средство за възпитаване в нова дисциплина в нашата страна социалистическото съревнование е могъщо средство за довеждане до победен край класовата борба на пролетариата. Заедно с това социалистическото съревнование помага и на първата форма на класовата борба — смазване съпротивата на експлоататорите.

Така например международната буржоазия се опита да използва за своите цели както Колчак и другите остатъци от контрареволуционните банди, така също и неустойчивите хора, поддържащи буржоазните възгледи, заразени от отживелиците на капитализма, изразяващи се наред с другото и в старо отношение към труда. Затова Ленин писа във „Великия почин“, че комунистите не трябва да щадят своето здраве и живот за придобивките на революцията, че работата в комунистическите съботници трябва да се извършва безплатно.

А това означава, че участието в борбата за повишаване производителността на труда подпомага класовата борба срещу Колчак. Новото отношение към труда е и борба срещу навиците, привычките, останали от буржоазията, което добива особена важност по-късно, когато вече буржоазията като класа е ликвидирана, но остатъците от нея и особено остатъците в съзнанието на хората продължават да съществуват.

Социалистическото съревнование като средство за изграждане на ново отношение към труда има особено значение за укрепване на народнодемократичния строй, за смазване съпротивата на буржоазията в борбата против нейните опити да руши производството, против навиците, останали от нея. Прилагането на новите почини и методи извиква у враговете злостна критика като похват на класовата борба на буржоазията, която разбира, че прилагането на всеки нов метод помага на новото, утвърждава победата на социализма в класовата борба с нея.

Героят на социалистическия труд Иван Г. Недялков, кантонер при 5-та жп секция, гара Лакатник, разказва: „Но трябва да се спомене, че в нашата работа ние срещнахме и трудности. Имаше врагове, които искаха да угасят на всяка цена в капка вода този пламък, който беше пламнал в мен и около мен. Почнах да получавам анонимни писма, в които бях заплашен, че ще изчезна, че няма да се върна, ако не спра всичко това. Заплашвах моето семейство, давах по 5—10 дни срокове, наричаха ме луд, шур и не знам какво си, викаха и бога на помощ, като ми пишеха да си прочета и молитвата. Това предизвикваше у мен смях. Това бяха жалки останки от миналото, хора, служещи на старото и врага. Техните писма и машинации не ме уплашиха и не ме разколебаваха, но, напротив, закалиха още повече большевишката воля у мен. Аз не се страхувах, защото чувствавах Партията зад гърба си, учех се от нея и вървах напред. Аз се научих да се боря с трудностите, да ги преодолявам и в борбата изпитвах удоволствие, че ги побеждавам.“¹

За опитите на врага да пречи на новите почини и методи, за разгръщането на съревнованието говори и героят на социалистическия труд Тодор Стоичков. Той разказва как врагът се вмъкнал и донесъл долнокачествени блокове, как се е опитал да внуши недоверие към внесените от Съветския съюз пистолети. Но и този опит на враговете бил разгромен от постиженията на първенците в труда. Тодор Стоичков, изпълнявайки нормата си 800%, не само доказва предимствата на съветската техника, не само ускорява изграждането на социализма, като повишава производителността на труда, но заедно с това доказва мощността, непреодолимостта на новото над старото, над враговете.

¹ За по-нататъшното развитие на ударничеството и стахановското движение, Изд. на БКП, 1954, стр. 128.

Новото отношение към труда и съревнованието са важно средство в третата форма на класовата борба в епохата на диктатурата на пролетариата — неутрализиране на дребната буржоазия. В. И. Ленин отбелязва, че пътят на класовата борба за неутрализиране на дребната буржоазия е път на примера и убеждението. Диктатурата на пролетариата, учи Ленин, е най-беззаветната и безпощадна борба срещу буржоазията, силата на която е удесеторена наред с другото и от силата на навика. Силата на буржоазията е в силата на дребното производство, чието преодоляване е едно от основните условия за успеха на пролетарската революция. А пътят за успешната борба в тази област е преди всичко въвличане на дребната буржоазия в руслото на едрото социалистическо производство, чрез което се изгражда ново отношение към труда. В този процес се достига дотам, че „техният разсъдък побеждава техния предрасъдък“. В това отношение съревнованието играе огромна превъзпитателна роля, то възпитава нови черти в съзнанието на дребната буржоазия.

В. И. Ленин разкри ролята на социалистическото съревнование, на новото отношение към труда и при четвъртата форма на класовата борба — използването на буржоазните специалисти. В „Предстоящите задачи на съветската власт“ Ленин посочи, че специалистите в своето мнозинство по силата на цялата обстановка на оня обществен строй, който ги е направил специалисти, са неизбежно буржоазни. Ако пролетариатът, след като завладее властта, бързо разреши задачите за отчетността и контрола, той би подчинил напълно на себе си буржоазните специалисти. А това значи да се изгради нова дисциплина у трудещите се, ново отношение към труда, за което е необходимо да се разгърне съревнованието, което би помогнало при разрешението на тази форма на класовата борба.

Ленин учи, че буржоазните специалисти могат да бъдат използвани по два начина: по стария, по буржоазния (т. е. срещу висока заплата) или по новия, по пролетарския (т. е. чрез създаване на нова обстановка на всенародна отчетност и контрол отдолу). За привличане на буржоазните специалисти по пролетарски начин огромно значение има разгръщането на социалистическото съревнование, новата трудова дисциплина на работническата класа, която, провеждайки контрол отдолу, ги заставя да служат на делото на социализма.

Такава е ролята на социалистическото съревнование в класовата борба на пролетариата, в епохата на пролетарската диктатура. Като важно средство за повишаване производителността на труда, за превъзпитаването на трудещите се, за изграждане на ново отношение към труда социалистическото съревнование е важно средство, което помага за провеждане докрай на петте форми на класовата борба. Разбира се, успешното провеждане на тези форми на класовата борба от своя страна помага за по-широкото разгръщане на социалистическото съревнование.

Социалистическото съревнование играе важна роля днес в класовата борба за ликвидиране остатъците от буржоазните възгледи, от буржоазния морал в съзнанието на хората. Заедно с това социалистическото съревнование има значение за класовата борба в международен мащаб, защото увеличава производителността на труда, укрепва икономически социалистическите страни и изграждайки хора с ново отношение към труда, с ново съзнание, укрепва световния лагер на мира и демокрацията.

Иван Георгиев Ангелов, ковач от „Завод 12“, казва: „Дадах това производство, защото знаех, че всеки процент, всяка произведена машинна част е нов удар срещу подпалвачите на нова война — американо-английските империалисти.“¹

А Щерьо Филипов Драганов, локомотивен машинист от жп депо „Септември“, казва: „Нека знаят империалистите от Запад, че не съществува никаква сила, която да спре нашето движение напред към социализма. Нека знаят, че ние, обикновените хора, заедно с борбата за по-големи трудови постижения се борим за опазване на нашия труд, че се борим за мира.“²

Социалистическото съревнование като израз на всеобщия закон на борбата на новото със старото е победа на новите възгледи и схващания за труда, за техниката и пр. над старите. Заедно с това то служи и като средство за класовата борба на пролетариата, за победата на социализма над капитализма. Социалистическото съревнование, като разгръща енергията и творческата инициатива на масите, разкрива колосалните резерви, които се крият в недрата на социалистическия строй, и подпомага както борбата срещу класовите врагове в собствената си страна, така и извън нея.

Социалистическото съревнование е главно лост за разрешаване неантагонистическите противоречия. Социалистическото съревнование разрешава неантагонистическите противоречия в работническата класа и противоречията между нея и трудещите се селяни. Същевременно то помага за разрешаване антагонистическите противоречия между работническата класа и остатъците от буржоазията.

Как социалистическото съревнование като израз на делова, революционна самокритика влияе за изграждането на социалистическо отношение към труда у нашата работническа класа? Социалистическото съревнование като комунистически метод служи за разрешаване на противоречията и между самите работници, противоречията в тяхното съзнание. В съзнанието на нашата работническа класа, макар да са минали години от нейното освобождение, продължават да живеят стари навици, стари привички, черти от буржоазен и дребнобуржоазен морал. Но в нашето общество съществуват не само противоречия между социалистическото обществено битие и отживели-

¹ За по-нататъшното развитие на ударничеството . . . , Изд. на БКП, 1954, стр. 183.

² П а к т а м, стр. 378.

ците от капитализма, а и противоречия, характерни за развитието на социалистическия начин на производство, както и противоречия, родени от грешки при използването на обективните икономически закони. Във връзка с това възниква въпросът, как и в какъв вид се отразяват тези различни противоречия в съзнанието на работническата класа.

Дали в съзнанието на работническата класа можем да отделим противоречието, породено от противоречията в социалистическия начин на производство, от противоречието между социалистическото обществено битие и отживелиците от капитализма? Напоследък в редица статии на списанията „Вопросы философии“ и „Коммунист“, в монографични работи от съветски и наши автори се разглеждат противоречията в съзнанието на работническата класа само като противоречия между изграждащото се социалистическо съзнание и буржоазните остатъци. Това е безспорно много важен въпрос. Но друг, не по-малко важен е въпросът, как се отразяват и преодоляват в съзнанието на работническата класа противоречията на самия социалистически начин на производство. Разрешаването на този въпрос е особено важно както за възпитателната работа на партията, така и за нейната икономическа политика. Трудностите при разрешаването на този въпрос произтичат от особеностите на социалистическия начин на производство. От една страна, негова основа са социалистическите производствени отношения като отношения на другарско сътрудничество и взаимопомощ на свободни от експлоатация хора, от друга страна, за него са характерни и известни „родилни петна“ от капитализма. Например съществува противоречие между равенството на хората спрямо средствата за производство и елемент на неравенство в материалното им положение.

Въпросът добива още по-голяма сложност, като се има предвид и относителната самостоятелност на съзнанието, което не отразява механически и автоматически действителността.

Като се прибави към това и фактът, че този процес още далеч не е завършен и поради огромното му разнообразие трудно може да се обхване, задачата се оказва извънредно трудна.

Авторът на настоящата работа няма нито възможност, нито задача да изследва всички противоречия в съзнанието на нашата работническа класа и начините за тяхното *преодоляване*. Би могло само да се отбележи, че *преодоляването на противоречия, породени от самия социалистически начин на производство, помага за ликвидиране на отживелиците от буржоазното съзнание, а противоречията, породени от неправилното прилагане на обективните икономически закони засилват някои противоречия.*

Задачата на автора е ограничена: да разгледа конкретните противоречия в съзнанието на работническата класа, свързани с отношението към труда, и как социалистическото съревнование помага за тяхното преодоляване в процеса на изграждане на социалистическото

отношение към труда. Социалистическото отношение към труда не е още отношение към труда като живяна необходимост. *Самото това социалистическо отношение към труда е противоречиво.* От една страна, това социалистическо отношение към труда е като към дело на чест, слава, доблест и геройство, от друга страна, то е отношение към труда като все още икономическа необходимост, отразяваща закона за разпределение според количеството и качеството на труда. В самото социалистическо отношение към труда, най-общо казано, се отразява противоречието, характерно за самия социалистически начин на производство. Пътят за разрешаване на това противоречие е път на изграждане комунистическо отношение към труда, което необходимо ще се изгради по силата на действието на обективните икономически закони и чрез активната роля на комунистическата партия и нейната идеология.

Социалистическият начин на живот у нас формира нови възгледи и нов морал у хората. В понятието начин на живот днес у нас безспорно се включва и социалистическото съревнование като особено важно явление, което възпитава нови черти у хората, създава нов морал.

Социалистическото съревнование като израз на новите производствени отношения, като комунистически метод на строителство на социализма в нашата страна, като израз на делова, революционна самокритика на масите е важно средство за разрешаване противоречията в съзнанието на работническата класа, за победата на новото в съзнанието на работническата класа. Особено важна е неговата роля за разрешаване противоречията между старото отношение към труда, оформяно и укрепвано от условията в буржоазното общество, и новото социалистическо отношение към труда. Основната роля на социалистическото съревнование се състои в разрешаването на това противоречие, в победата на новото отношение към труда над старото. Безспорно съревнованието само не може да разреши въпроса за превъзпитанието на нашата работническа класа, дори само за изграждане на социалистическото отношение към труда, защото то е многостранен противоречив процес. Да се възпитава ново отношение към труда означава заедно с това да се възпитава колективизъм, да се възпитават патриотизъм и други черти на комунистическия морал. Социалистическият човек обаче се възпитава и превъзпитава в социалистическия трудов колектив, където трудовото възпитание не е отделено, а е неразривно свързано с политическото. Именно в трудовия колективен процес социалистическото съревнование като превъзпитател има особено значение за изграждане ново отношение към труда.

Чрез социалистическото съревнование се разрешава *противоречието между възможността за непрекъснатото увеличаване производителността на труда и нежеланието на някои работници да работят непрекъснато за това увеличаване.* Така например с оглед на средното преизпълнение на плана нормите през месец януари примерно се увеличават с 5%. Един работник дотогава е давал средно

преизпълнение на нормите 120%. След като се увеличава нормата примерно през месец февруари, той дава пак преизпълнение 120%. Следователно при старата норма той би могъл да дава преизпълнение по-голямо от 120%, но той не го е правил. Не го е правил защото, ако средното преизпълнение бе по-голямо от 120%, нормата би се увеличила не с 5%, а примерно със 7—8 или 10%, а това би го затруднило да даде при новата норма 120%, което той се стреми да постигне, първо, за да не се намалява заплатата му и, второ, за него е въпрос на чест пред колектива да запази постигнатото. Това противоречие в съзнанието е противоречие между старото отношение към труда и новото отношение към труда, което се изгражда у нас. Но то е отражение и на факта, че в редица наши предприятия няма научно-техническо нормиране и нормите са средностатистични. От друга страна, за работника е въпрос на чест пред колектива да запази постигнатото. От престигането на тези противоречия се обуславя неговата постъпка.

Всяко подобряване на работата, всяка критика на стария начин на работа показва на работниците своя материален ефект. Благодарение на това се търсят нови източници за подобряване на работата. Това е значението на среднопрогресивните норми, които са възможни благодарение на характера на новите методи на работа, които осигуряват тяхното изпълнение и преизпълнение. Породената инициатива ражда настойчивост за нейното прилагане, изисква акуратност в това прилагане. Всичко това в края на краищата дава на работника възможност да подобри значително своята работа, да постигне старото преизпълнение и обикновено след няколко месеца да го надхвърли. Това не е единично явление и затова то води до ново повишаване на нормите след известно време, което пък поражда нова енергия за изпълнението им. Така в процеса на социалистическото съревнование се извършва критика на уменията и навиците у работника, а прилагането на един метод открива възможностите да се прилага друг метод. При това опитът на първенците се разпространява, уважението и вниманието към тях растат. Вниманието на колектива поражда положително отношение у работника към собствените му постижения. Това води до търсене на нови възможности. Затова, въпреки че нормите се увеличават, увеличава се и тяхното преизпълнение.

С въвеждането на научно-техническото нормиране ще се премахне увеличаването на нормите само въз основа на тяхното преизпълнение. Нормите тогава ще се увеличават само във връзка с внедряването на нова техника, подобряване на организацията на труда и квалификацията на кадрите. За забавянето на научно-техническото нормиране има много причини: няма разработена технология, не навсякъде е внедрена комплексната механизация и други. Но и след неговото въвеждане нормите закономерно ще остаряват поради развитието на производителните сили.

Особено важно противоречие, породено от социалистическия начин на производство, чрез преодоляването на което се създават

умения и главно инициативност, в борба с инертността е *противоречието между въвеждането на новата техника и съществуващата квалификация на работниците*. Невероятно звучи твърдението, че много механизираното и автоматизирано производство не дава възможност да се повишава производителността на труда над плана, тъй като възможностите на отделните машини са точно изчислени. Затова някои работници например твърдят, че източник за повишаване производителността на труда е ниската техника, която дава възможност за приспособления и по този начин за повишаване на производителността на труда.

Това не е така обаче с първенците в производството, които, въпреки че работят на съвършени машини, увеличават производителността на труда. За средно грамотния технически работник една помодерна машина не поставя нови задачи, които чакат разрешение — тя може да постави такива задачи пред работник с висока квалификация и техническа култура. И действително първенците в производството непрекъснато следят последната техническа литература и в съревнованието с другите работници непрекъснато се стремят да внасят рационализации в своята работа. Така те се издигат до нивото на инженерно-техническия персонал. Това води до появата на по-съвършени машини, които поставят задачи на подготвените работници, и по този начин се осъществява научно-техническо развитие на работническата класа. Това противоречие между техниката и кадрите е противоречие, породено от непрекъснатото развитие на производителните сили. А получил висока квалификация по този път, работникът обиква своята работа.

Подобно противоречие е *противоречието межков възможности да се прилага прогресивният опит и останалият у някои работници „страх“ от предаване на този опит*. От една страна, популяризирането на постигнатите от тях успехи е за работниците дело на чест, въпрос на гордост. От друга страна, когато техният опит стане достояние на другите работници, те ще догонят показателите им, това ще доведе до общо преизпълнение на плана и нормите, което води до увеличаване на нормите и ако той днес е преизпълнявал плана 140% и е получавал съответна заплата, утре той при същата работа, ще го изпълнява 120% и съответно заплатата му ще се намали.

Интересен случай в това отношение разказва героят на социалистическия труд Саид Хасанов. Известно време той работил като помощник-пекар. Старият майстор старателно криел всичко от него, за да не му научи „майсторството“ и да му заеме мястото. Обаче животът променил стария майстор. Основа на тази промяна са социалистическите производствени отношения, които са отношения на другарско сътрудничество и социалистическа взаимопомощ, на свободните от експлоатация хора. Самият Саид Хасанов разказва, че винаги когато споделял своя опит с другарите си, те прибавяли нещо към него, посочвали му много дребни на глед неща, които в работата и прилагането

на новите почини се оказали особено съществени. Така че разпространяването на напредничавия опит води до неговото обогатяване, а това е от полза за самия работник-първенец. Забележките и помощта на другарите обогатяват неговата инициатива, а приложената и дала добри успехи творческата инициатива поражда увлечение и любов към работата. Особено важна роля в разрешаването на това противоречие има и целта на социалистическото съревнование: подем в производството — непрекъснато увеличаване производителността на труда и намаляване себестойността на продукцията.

Социалистическото съревнование като делова, революционна самокритика служи за непрекъснатото разрешаване на неантагонистическите противоречия, за изграждане на ново съзнание и ново отношение към труда у самите първенци. Такова непрекъснато възникващо (различа се, в различна степен) и непрекъснато разрешаващо се (по различен според конкретните изисквания начин) *противоречието е противоречието между непрекъснатото нарастване на изискванията за подобряване работата, родили се в самото прилагане на новия опит, и постигнатото в дадения момент.* Революцията, която социалистическото съревнование върши, не се разширява само с увеличаването на все по-голям кръг работници, а се увеличава и качествено — все посъвършена става работата на самите първенци. Първият успех, постигнат от даден първенец при прилагането на новите почини, със самия факт на това, че е станал възможен, извиква настойчивост да се отстрани друг недостатък и желание да се търси път към това. Така например работниците от ринговите лещи за печене на тухли и цигли отстранили с прилагане на нови методи голямото количество брак, се стремят по-нататък към подобряване качеството, към съкращаване времето, за да се увеличава количеството. В тези непрекъснати изисквания, пораждани от самия характер на работата, се раждат настойчивостта и рационализациите, характерни за новото отношение към труда.

Социалистическото съревнование разрешава *противоречието между възможността новите почини да се прилагат масово и факта, че не всички работници работят по тях.* Това е въпрос, немалко важен, защото разпространяването на опита на първенците днес у нас е важна задача, която стои пред стопанските, партийните, профсъюзните и другите организации. Прогресивните почини, като самокритиката, същевременно са и могъща критика на работата на всички работници. Независимо от това, дали работниците желаят, или не, дали работят, или не работят по прогресивни почини и методи, те чувствуват тази критика. Благодарение на прилагането на прогресивни методи от редица работници се изменя устройството на много машини, изменя се технологическият процес, организацията на производството, изменят се нормите. Всичко това изисква от работника да работи по-добре. Голямо значение има положителният пример, който дава добър ефект, създава обществено мнение и задължение. Поради всичко това работникът и не може, и не иска да работи по старому.

Пример в това отношение е бригадата на Вангел Димитров. Героят на социалистическия труд Вангел Димитров образувал бригада от по-неопитни работници, набелязал план за работа на бригадата по часов график. В този план работата на всеки работник била строго определена, определено било и времето за извършването ѝ. Работниците най-целесъобразно използвали техниката. При тази добра организация и плановост на производствения процес, умело използване на техниката, при високата квалификация на Вангел Димитров бригадата изпълнила възложената задача — за един месец да напредне в галерията с 80 м. Това била първата победа на „новото“ над старото, над старите методи, техника и организация на работа, според които в месец може да се напредне с 20—25 м. По-късно бригадата достигнала 130, 230 и 406 м напредване в галерия. Тези резултати са се получили, защото работниците и ръководителят Вангел Димитров са се учили от опита на съветските първенци и са работили със съветски машини от най-нов тип. За постигане на тези резултати са оказали немалко влияние и организационната работа, вниманието и грижите на партийната организация. Така от 25—30 метра на месец се достига 406—435 метра на месец прокопаване, което значи повече от 10 пъти. Заедно с това скоростно прокопаване на галериите „скоростно“ са се променяли и самите хора. Хората, с които Вангел Димитров копаел по 25—30 м, и хората, които прокарват повече от 400 м, са различни, различни в своите умения и навици, различни в своето отношение към труда. Вангел Димитров е съставил първоначално бригадата си от млади и неопитни работници, които са имали само желание и ентузиазъм, но без знания и умения. За да достигнат 80 м прокопаване на месец — първото постижение, те е трябвало да овладеят техниката, да подобрят организацията на работата и пр. Но достигайки 80 метра, те не се задоволяват с постигнатото и работят за постигане на повече от 400 м. Това те успяват да постигнат, защото в процеса на работа се е увеличавала тяхната квалификация, подобрявала се е и организацията на работата.

По примера на Вангел Димитров и неговите другари започнали да работят и други бригади. Нещо повече — бригадата с ръководител Кирил Кирков надминала постиженията на бригадата на Вангел Димитров, като достигна 435 метра месечно пробиване на галерии. В резултат на проведеното съвещание относно работата по скоростните проходки в мина „Георги Димитров“ се изградили 16 скоростни бригади. Скоростните бригади растат, като обхващат все по-голяма част от работническата класа, расте заедно с това броят на първенците, изгражда се ново отношение към труда, разпространява се опитът на първенците. Новото побеждава над старото, защото е по-жизнеспособно.

Появата на социалистическото съревнование в нашата страна бе обусловена от новите обществено-исторически условия. Въпреки това неговото развитие се съпровожда от редица трудности. На прилагането на прогресивните почини и методи като на важно средство в класо-

вата борба на пролетариата враговете се опитват да пречат. Пречеха старите, закостенели методи и техните защитници. От това се определя особено важната роля на БКП в борбата за укрепване и развитие на това ново.

Рожба на инициативата на трудещите се маси, социалистическото съревнование извършва революционна самокритика на тази инициатива, като я обогатява и развива, а инициативата на трудещите се маси може да се развива, да върши революция, ако трудещите се смятат своя труд като свое, лично дело, като дело на чест и геройство. А в своето развитие и за да се развива социалистическото съревнование по необходимост ражда такова отношение. И понеже тази критика е делова критика на работата, а съзнанието на човека се изменя в труда, то това създаване на ново отношение към труда в работата под влияние на социалистическото съревнование е особено важно в наши дни. За да се развива социалистическото съревнование, е необходимо ново отношение към труда, а то от своя страна създава условия за развиване и укрепване на социалистическото съревнование.

Прилагането на прогресивни методи на работа в производството изисква от работниците внимание, старание, акуратност (например многомашинното обслужване, силовото и скоростно рязане на метали), изисква настойчивост (борба за отлично качество), рационалност в работата (прилагане метода на инж. Ковалъв) и т. н. С това си изискване то се бори със старото, с незаинтересуваността в работата, липсата на инициативност и пр. Изграждането на тези нови качества, навици у самите първенци и у другите работници във все по-висока степен води до увеличаване постиженията им, възпитава любов към работата, защото успехът в нея поражда и любов към нея. Отношението на колектива към човека в социалистическото общество се определя главно и преди всичко от отношението на този човек към труда. Обществената признателност играе огромна роля и в известна степен е критика на отношението на човека към работата. Постигайки все по-големи успехи, той бавно идва до съзнанието, че в неговото отношение към труда лежи неговата честност спрямо народа, неговата идейност и преданост към делото на социализма. Трудът като творчество във все по-голяма степен става лично дело на човека, в което все по-голяма роля играе отражението на обществените интереси.

Социалистическото съревнование като израз на делова, революционна самокритика на месите е ярък израз на силата на социалистическия обществен строй. Само едно силно общество, само една свободна работническа класа могат да подложат на безпощадна критика своите собствени недостатъци, своята собствена изостаналост в една или друга област. Социалистическото съревнование е едно от забележителните явления на нашата съвременност, защото то, опирайки се на инициативата на трудещите се, е израз на силата и непобедимостта на творчеството на освободените народни маси.

Същността на социалистическото съревнование като комунистически метод на строителството на социализма в нашата страна е, че то е израз на деловата революционна самокритика на масите, опираща се на тяхната творческа инициатива. Като такова социалистическото съревнование е могъща критика на методите на организацията, на методите на работа, на техниката и заедно с това е критика на навигите, привычките, отношението към труда у самите работници, тяхната творческа, делова самокритика.

* * *

Социалистическото съревнование гради нови кадри преди всичко, като създава у тях ново отношение към труда.

Новото отношение към труда, изграждащо се в процеса на социалистическия труд, в социалистическото съревнование, е „лост“, ключ към цялостното изменение на съзнанието, характера на личността. В процеса на социалистическия труд, в колектива се променя цялостно съзнанието на работника. Но изменянето започва най-напред с изменение на отношението към труда, с това качество на характера, което има пряко отношение към производствения процес.

Веднъж изградило се новото социалистическо отношение към труда, по-нататък то е могъщо средство за изграждане на други черти от характера на личността — ново отношение към колектива, към народа, към обществото. Заедно с това новото отношение към труда е резултат от новото отношение към народа, партията, колектива. В нашето общество личността се възпитава и превъзпитава цялостно, изграждането на социалистическото отношение към труда не е и не може да бъде изолиран процес.

Социалистическото съревнование като важно средство за изменение на съзнанието на работника, на трудещите се влияе за създаване и на други черти на характера. Нашата задача тук е да покажем как социалистическото съревнование влияе върху изграждането на ново отношение към труда, без да разглеждаме другите фактори, които също влияят за създаването на такова отношение.

Дотук се разглеждаше въпросът преди всичко от тази страна как социалистическото съревнование като комунистически метод, като израз на деловата революционна самокритика на масите се разпространява, изгражда ново отношение към труда както у работниците първенци, така и у работниците, които не са първенци. Настоящият раздел разглежда въпроса от друга страна *какво преживяват* милионите трудещи се, които участвуват в социалистическото съревнование.

Въпросът за това, какво преживяват трудещите се, работническата класа, участвайки в съревнованието, има две страни. Първата страна на този въпрос е какво преживяват самите първенци, които работят по прогресивни методи и почини, как у тях се гради и доизгражда ново отношение към труда. Другата страна на въпроса е какво преживяват, как се гради ново отношение у останалите работ-

ници, как примерът на първенците влияе за изграждане на ново отношение към труда, как и защо те самите започват да работят по новите почини и методи.

Причините и източниците за възникване на социалистическото съревнование не са еднократни. Източниците на социалистическото съревнование имат значение като постоянно действащ фактор за неговото развитие. С всеки ден все повече се подобрява материалното положение на трудещите се, с всеки изминат ден нашите предприятия се снабдяват с все по-нова и по-съвършена техника, с всеки ден растат нови кадри. От тях особено важно място за развитието на съревнованието, за изграждане на социалистическо отношение към труда има подобряването на материалното положение. Социалистическото съревнование, развиващо се на базата на известно подобряване на материалното положение на трудещите се, същевременно е могъщ фактор за ново, още по-голямо подобряване на тяхното материално положение. Важен фактор за изменение отношението на хората към труда е *материалната заинтересуваност* на трудещите се.

За да стане един работник първенец, той трябва да има ново отношение към труда, да бъде трудолюбив, акуратен, настойчив в работата си, да проявява инициативност, което значи, че социалистическото съревнование и главно работата по прогресивните методи и почини е израз на ново отношение към труда.

Обаче в днешния момент у нас в условията на строителството на социализма при действието на принципа „от всекиму според възможностите, на всекиму според количеството и качеството на труда“ основният стимул за овладяване новите почини и методи от работниците е материалната заинтересуваност. В. И. Ленин учи, че за прехода към комунизма ще бъдат необходими дълги години и че през този преходен период стопанството трябва да се изгражда не върху ентузиазма непосредствено, а с помощта на ентузиазма, роден от великата революция, върху основата на личния интерес, на личната заинтересуваност, на стопанската пресметливост.¹ Ленин сочи пътя на материалната заинтересуваност като единствен път за довеждане на десетки милиона хора до комунизма. *Най-пълното прилагане на принципа на материалната заинтересуваност ще доведе до неговото заменяне с това, че трудът ще стане жизнена необходимост.* Тук намира израз диалектичното положение за преминаване противоположностите една в друга *чрез най-пълното им разгръщане.* Има случаи, когато преминаването на противоположностите една в друга става по пътя на ограничаването едната от тях; например изчезването на класовата борба става чрез нейното затихване. Колкото повече нашата страна навлиза в строителството на социализма, толкова по-голямо значение добива принципът на материалната заинтересуваност, което значи, че все по-голям простор получава социалистическият

¹ Вж. В. И. Ленин, Соч., т. 33, Огиз, 1949, стр. 36.

принцип на разпределението на базата на все по-голямо действие на основния икономически закон на социализма. В СССР, където се строи комунизъм, се води борба за най-пълно прилагане на принципа на материалната заинтересуваност като път към отменяването му, като път за преминаване към комунизъм. За това, че материалната заинтересуваност е основен стимул за разширяването на работата по новите почини, говори фактът, че в нашите предприятия най-масово се разпространяват специфичните за даден отрасъл почини, чието прилагане осигурява изпълнението и преизпълнението на плана и повишава заплатите. Във всички предприятия има възможност за широко прилагане метода на инж. Ковальов¹, но той не навсякъде у нас се прилага, защото специалистите не обобщават опита на първенците поради липса на материална заинтересуваност. Принципът на материалната заинтересуваност влияе за изграждане на социалистическото отношение към труда в нашата работническа класа, защото чрез него се разрешава *противоречието между личните и обществените интереси*. Това противоречие се разрешава чрез *съчетаване* на личните и обществените интереси като начин за разрешаване на това противоречие. В нашето общество на базата на социалистическите производствени отношения личните интереси не са „чисто лични“, а са винаги неразделно свързани с обществените. Това, което е в интерес на обществото, е в интерес и на работника. Известно относително противоречие все пак съществува в смисъл, че не винаги и не всички работници в достатъчна степен съзнават тази връзка между личните и обществените интереси. Така например в началото на прилагане почина на М. Левченко и Гр. Муханов² не се заплащаха на всеки работник реализираните икономии. Въпреки че от прилагането на този почин печели предприятието и в края на краищата цялото общество, в нашите условия тези обществени интереси, които са и лични, не се осъзнаваха от по-голям брой работници, което доведе до решение да се заплащат на всеки работник реализираните икономии, което съответствува на отошението на повечето работници по този въпрос и е израз на степента на нашето развитие по пътя на социализма. *Пътят за изграждане ново отношение към труда у нашата работническа класа е път на все по-дълбоко осъзнаване на факта, че личните и обществените интереси са в неразделно единство*. Това осъзнаване става най-бързо и пълно в процеса на труда, където масите осъзнават тази връзка на базата на личния си опит. Например работникът започва да работи по новите методи и почини от личен интерес за получаване на по-голяма заплата. Когато тази негова работа стане не само отделно постижение, а постоянен метод на работа, когато той непрекъснато е първенец, работникът започва да чувствава обществените интереси. Той вижда, че неговата

¹ Независимо от това, че сега не се говори за метод на Ковальов и почин на Левченко и Муханов, по същността на тези почини се работи в борбата за повишаване производителността на труда.

² Вж. предишната забележка.

работа допринася полза не само за него, а цялото общество е доволно от нея, неговата бригада, предприятието печелят от това. Общественото признаване, което неговият труд получава, го убеждава в това. В него все повече започват да доминират обществените интереси, без да са в противоречие с личните.

В този процес безспорна роля играят партийните организации в предприятията, колективът на предприятието, но особена роля се пада на самите прогресивни почини и методи, които не са само технически почини и методи за по-добро използване на техниката, а съдържат в себе си обществената значимост на труда на работника. Работниците, като работят по нови почини, не само изпълняват плана, за да повишат своята заплата. Заедно с това грижата за разкриване вътрешните резерви на предприятието създава заинтересуваност за цялостната работа. А това е вече обществена грижа, родена в самия процес на усвояване работата по новия почин.

Материалната заинтересуваност у самите първенци е едната страна на въпроса за съчетаване личните и обществените интереси, за изменение съзнанието на работника и по-специално неговото отношение към работата му. Другата страна на този въпрос е как материалната заинтересуваност влияе на работниците, които не са първенци? Те виждат, че заедно с почитта, уважението, което получават първенците, те увеличават и своята заплата. Те разбират, че трудът, който е ценен за обществото е ценен и за самите тях. По силата на основния икономически закон на социализма работникът се стреми към подобряване на своето материално положение, което не е в разрез, а е в хармония с интересите на цялото общество. Той се уверява, че за да живее по-добре, трябва да работи по-добре. Уверява се в това от самата практика. Това е потвърждение на марксистското положение, че масите се учат от своя собствен опит в правотата на лозунгите, които поставя пред тях комунистическата партия.

Материалната заинтересуваност влияе за изграждане на социалистическото отношение към труда по силата на това, че в нашето общество увеличаването на работната заплата е свързано с увеличаване производителността на труда. Особено важно е тук, че повишаването на производителността на труда трябва да изпреварва увеличаването на работната заплата. Фактът, че *в нашето общество се дава много, но заедно с това и преди това се изисква*, е непрекъснат стимул за все по-масово овладяване от трудещите се новите почини и методи на работа.

Ролята на материалната заинтересуваност за изграждане на социалистическо отношение към труда, за осъзнаване единството на личните и обществените интереси не бива да се схваща едностранчиво в смисъл, че само прякото повишаване на заплатата има значение за повишаване производителността на труда.

Обществената собственост върху средствата за производство, съставляващи основата на социалистическите производствени отно-

шения, не противопоставя хората един на друг, а ги сплотява, обединява личните интереси на всички с интересите на цялото общество. Личните интереси на всички членове на обществото могат да бъдат най-добре удовлетворени само на основата на общите успехи, при условията на последователно съблюдаване от членовете на обществото обществените интереси. Членовете на социалистическото общество не могат да бъдат равнодушни към обществените интереси. Социалистическото съревнование заедно с това, че води до подобряване на материалното положение на всеки работник води и до намаляване на цените на стоките, до подобряване на материалното положение на цялото общество. От собствен опит, от ежедневиия си живот работниците се убеждават в този резултат на съревнованието, който е стимул за развитието му. Например въпреки решението да се заплащат реализираните икономии по почина на Левченко и Муханов не навсякъде са изработени разходни норми, по които да става отчитането на икономите и затова реализираните икономии не се заплащат. Това е нарушение от ръководството на редица предприятия на принципа на материалната заинтересуваност. Обаче все пак почиът на Левченко и Муханов се приема добре в ония предприятия, в които е добре разяснена неговата същност. Той се прилага, защото, въпреки че не носи пряко увеличаване на заплатите, работниците чувствуват, че реализираните икономии в края на краищата ще подобрят пак тяхното материално положение. Една работничка от ДИП „Ернст Телман“ казва: „Като работя добре, увеличавам и заплатата си, по-добре ми е, а това, което държавата го взема, то пак на мене ще се върне.“ Работниците чувствуват, че техните лични интереси се осъществяват на базата на обществените интереси, че и другите работят за тях, както и те за тях.

Така по този начин материалната заинтересуваност, разбрана в широкия смисъл на думата, се чувствава и осъзнава от работниците, помага им да осъзнаят връзката между личните и обществените интереси, помага за изграждане у тях на ново отношение към труда. В живота си, в съзнанието си, работниците чувствуват действието на основния икономически закон на социализма, по силата на който се осигурява максимално задоволяване на техните материални и духовни потребности, по силата на който те се променят и растат като работници с ново социалистическо отношение към труда.

Наред с материалната заинтересуваност голяма роля играе *моралната заинтересуваност*. Докато материалната заинтересуваност обяснява преди всичко появата на такива черти като настойчивост, инициативност, акуратност, стремеж към рационализации, появили се в процеса на труда поради необходимостта и желанието за изпълнение на плана, то с моралната заинтересуваност на работниците преди всичко се обясняват появата и изграждането на отношение към труда като към дело на чест, слава, доблест и геройство, а не като към позорно и тежко време, за каквото той бе смятан в миналото.

Материалната и моралната заинтересуваност не могат да се разглеждат като откъснати фактори. И двете имат за основа установените в нашата икономика социалистически производствени отношения. Моралната заинтересуваност на работника е дълг и сложен процес на осъзнаване дълга пред колектива на предприятието, пред БКП, пред родината и народа като цяло. Затова моралната заинтересуваност се проявява и влияе върху изграждането на социалистическо отношение към труда само в социалистическия колектив. Например сега в предачната ф-ка „Ернст Телман“ се води борба с т. нар. „вакуум“. Реализираните икономии под норматива не се заплащат, но се имат предвид при определяне на звания и даване награди. Освен това те се отчитат в съревнованието на цялото предприятие с другите предприятия. В тази борба с „вакуума“ главна роля играе моралната заинтересуваност. Във ф-ка „23 декември“ има комисия на работното място, която съобщава по радиоуредбата постиженията на отделните работници. Това предизвиква разгаряне на съревнованието.

Социалистическото съревнование може да влияе за изграждане на ново отношение към труда само в колектива, чрез колектива и за колектива. Чертите на характера на човека, каквато черта е и новото отношение към труда, не могат да се създават по никакви особености, бързо действащи начини и методи. Това е така, защото чертите на характера са най-устойчиви, най-мъчно се поддават на въздействие. Средствата, с които могат да се изменят чертите на характера, са много и различни. Но особено важна роля в това отношение играе социалистическият трудов колектив. Социалистическото отношение към труда може да бъде създадено само при продължителното участие на човека в живота и труда на правилно организиран, дисциплиниран и горд колектив. А. С. Макаренко пише: „Социалистическото общество е основано на принципа на колективността. В Съветския съюз не може да има личност вън от колектива и затова не може да има обособена лична съдба и личен път на щастие, противоположни на съдбата и щастията на колектива.“¹ Социалистическото съревнование по своята същност предполага колектив. Затова социалистическото съревнование и неговото влияние за изграждане на социалистическото отношение към труда, за разпространението на опита на първенците е немислимо без влиянието на добре организиран, целенасочен социалистически колектив. Движението на новаторите в производството не е движение на отделни, индивидуални постижения, започнало с индивидуалните постижения неговата цел е да обхване цялата работническа класа. В резолюциите на ЦК на БКП за профсъюзите се казва: „по примера на първенците трябва да се равнява цялата работническа класа“. В своето развитие социалистическото съревнование предполага усилията на целия колектив за неговото по-нататъшно развитие. Колективът на първен-

А. С. Макаренко, Избр. произв., изд. „Нар. просвета“, 1946, стр. 28.

ците влияе за изграждане на ново отношение към труда у останалите работници, които не са първенци, за въвличането им в работа по новите почини, като предават своя опит в школите за обмяна на опит. Такива школи у нас се създават за първи път в края на 1951 г., като техният брой непрекъснато расте. Те са школи за практическо изучаване опита на първенците и са в самото предприятие. Те са гъвкава форма на обучение, защото могат да се пригодят към всеки отрасъл, и са широка форма на обучение, защото могат да намерят приложение при всички операции на дадена специалност и заедно с това те са различни форми — има школи по икономия на материали, по скоростни методи и пр. Чрез тези школи в нашите предприятия се води борба упорито, настойчиво за системно изучаване, популяризиране и внедряване опита на съветските и нашите новатори и първенци във всички сектори на нашето социалистическо строителство. Организирането на такива школи е една от главните задачи, които III конгрес на профсъюзите постави пред профсъюзните организации. Организирането на тези школи е израз на основния принцип на социалистическото съревнование — оказване помощ на изоставащите от страна на напредналите, за да се постигне общ подем. В тези школи на практика се осъществява принципът на здравия, творчески социалистически колектив за непримиримост към грешките и слабостите, към лошата работа на отделните членове на колектива, непримиримост към грешките, която се изразява в другарска, добросъвестна, честна критика.

Движението на първенците като форма на социалистическото съревнование по своята същност е израз на критика на лошата работа на работниците, които не са първенци, към техните остарели методи на работа. Обаче в школите тази критика има най-действен и практически полезен характер и резултат. С тези школи се изразява загрижеността на колектива за всички работници, за тяхната по-висока квалификация. В тях те се учат от ръководителите не само на нови знания и умения, но и на ново, грижливо отношение към работата, към труда. Така например в ДИП „Ернст Телман“ флаеристката Ганка Христова влагала в своята работа много старание. Но макар и да изпълнявала редовно нормата си, тя основателно отчитала, че късливостта на нейната машина е твърде голяма, без да може да си обясни на какво се дължи това. Причините били открити в школата за обмяна на опит. Опитната флаеристка Любка Дюлгерова, ръководителка в школата, забелязала, че Ганка почиства повърхностно своята машина, особено отстрани на изтегвателните цилиндри, където се навиват памучни влакна. Вследствие на това се затруднява свободното движение на натискателните цилиндри, изтеглянето на преждата става неправилно. Оттук се увеличава късането на нишките и престоят на вретената. Ганка Христова веднага почувствувала ползата от по-грижливото почистване на машината, на което я научила ръководителката на школата. Късането се намалило значително и изпълнението на

нормата се увеличило с 10%. Следователно работниците в школите за квалификация и обмяна на опит не се научават само на сръчни похвати, а заедно с това те се научават да се отнасят грижливо и внимателно към своите машини, научават се да бъдат акуратни и настойчиви в работата си. Акуратността и настойчивостта, които са се създали в школата, са вече страни на новото отношение към труда.

Грижите за опазване на социалистическата собственост, за опазване на машината, а също така и културата на работното място създават благоприятен тонус в мозъчната кора на работника, което е също важно условие за висока и качествена продуктивност.

Чрез основния принцип на социалистическия колектив — непримиримост към грешките, другарска, добросъвестна, честна критика и самокритика, извършвана в школите от напредващите на изоставащите, у последните се създава ново отношение към работата. Грижата за тяхното издигане от страна на колектива ги задължава, за тях става въпрос на чест и доблест да работят като техните другари след оказаната им помощ. И понеже колективът като цяло, а преди всичко партията, профсъюзите следят за тяхната работа, вярват във възможностите им, чувството на чест и доблест пред колектива за извършената работа се засилва. Безспорно в този процес стимул е и материалната заинтересуваност.

Заедно с това в различните школи се осъществява и друг принцип на социалистическия колектив, който спомага за доизграждане и оформяне на ново отношение към труда у самите първенци. Според този принцип ценността на отделната личност се определя най-напред и в най-голяма степен от това, доколко у нея е развито съзнанието за отговорност пред колектива. В тези школи отделният първенец най-добре чувства отговорността, която колективът му възлага, отговорност не само за неговата работа, а и за работата на колектива. Тази отговорност го заставя да подложи на самокритика своята собствена работа, отношението си към нея. Обстоятелството, че учи другите, задължава него самия да се учи, да усъвършенствува своите постижения, самият той да се учи от напредналите, от съветския опит и от съветските първенци.

Доверието и уважението на колектива, доверието и уважението на партията преди всичко спомагат да се изгради у него отношение към труда му като дело към чест и геройство. Това, че колективът го издига за пример на другите, морално го задължава да пази славата, която му е дадена. В него все повече се изгражда чувство на отговорност за извършената работа, което расте и се възпитава в колектива, а заедно с това растат и постиженията в неговата работа.

Но не само чрез школите се изразяват колективизмът и моралната отговорност за работата, които са присъщи на социалистическото съревнование и помагат за изграждане на ново отношение към труда. Самите прогресивни методи по своята същност са дълбоко колективистични. В това отношение показателен е методът на съветския ин-

женер Ковальов. Това е метод за изучаване, обобщаване и разпространяване на новите методи на работа. Да се прилагат рационални похвати при изпълнението на отделните операции ето в какво се състои същността на прогресивните методи на работа. Но опитът на отделните първенци е твърде разнообразен, всеки от тях внася в работата нещо ново, което липсва у другите. Необходимо е следователно да се направи подбор на най-ценното от постиженията на отделните първенци, да се съедини това най-ценно в едно и да се пристъпи по-нататък към широко разпространяване на добития по този начин колективен опит. В това именно се състои същността на метода на инж. Ковальов: чрез задълбочено изучаване методите на работа на най-изтъкнатите първенци в производството да се разкрият особеностите на техните методи, да се направи обобщение на напредничавия опит и да се определят най-рационалните начини за извършване на отделни производствени операции. Това позволява да се подобрят производствените показатели на всички работници, включително и на самите първенци.

Методът на инж. Ковальов е метод, който бързо се разпространи в нашите предприятия. В ДИП „Ернст Телман“ по този метод работят 80% от всички работници. За прилагането на този метод е необходима активността на целия колектив, мобилизираща ги за по-добра работа. За по-добра работа се мобилизират и самите първенци в производството, чиято работа се изследва. Оценката на тяхната работа от целия колектив ги кара да преоценят работата си, да търсят начини за по-добро извършване на всяка производствена операция. Методът на инж. Ковальов има голямо значение за това, че подобрява работата и на първенците. А всяко нововъведение в работата е заедно с това и изменяне отношението на работника към работата му. Това се определя от фактът, че работниците подобряват своята работа в името на целта, която стои пред колектива, която цел е обществена и дълбоко политическа, а същевременно е най-тясно свързана с техните собствени интереси.

Методът на инж. Ковальов има значение и за работниците, които не са първенци. Показвайки най-добри начини на работа, колективът мобилизира всеки член да работи така, изисква от него все по-голяма квалификация и умение. Заедно с това работата по метода на инж. Ковальов е в най-тясна връзка с личните интереси на всеки работник. Този метод има голямо значение за изграждането у работниците на ново отношение към труда, защото, като обединява личните и обществените интереси, мобилизира целия колектив за по-добра работа. Главната и основна заслуга на инж. Ковальов се състои в това, че той показва правилния път за организирано и планомерно внедряване на опита на първенците, за масово преминаване на всички работници към работа по новите почини и методи.

Чрез разпространяване на прогресивните почини и методи в едно предприятие се разрешава противоречието, което възниква между

работата на първенците и работата на бригадата. Това противоречие се разрешава, получава се ритмичност, когато цялата бригада започне да работи по новому. Обаче нейната работа е в противоречие с работата на цеха и понеже стремежът на нашето развитие е нагоре и напред, то закономерно е работата на цеха да се издигне до работата на напредналата бригада. Но работата по новите почини в отделния цех не съответствува на работата на цялото предприятие. Работата на цялото предприятие по новите почини и методи мобилизира предприятията от дадено обединение и т. н. Това е пътят към работа по прогресивните почини и методи, общ за цялата работническа класа. По предложение на ЦС на профсъюзите от 29 август 1956 г. администрацията се задължава да прилага във всички предприятия в страната някои прогресивни почини и методи, утвърдени в практиката, прилагани от всички работници, желани от тях. Сега във всички предприятия се прилага и е задължителен например опитът на Щирьова, Чутких и др. Това е издигане на по-високо ниво работата на цялата работническа класа.

Колективната работа по прогресивните почини и методи е израз на болшевишка непримиримост и възискателност, незадоволеност от работата и постиженията на новаторите, които се вълнуват за работата на целия колектив, търсят нови резерви за повишаване производителността на труда и увеличаване свръхплановите натрупвания на целия колектив. Това изискване на първенците към колектива е израз на тяхното високо съзнание за изграждане на ново отношение към труда, когато целта не е личен, а за целия колектив успех.

В социалистическото съревнование заедно с новото отношение към труда се заражда, гради се и укрепва колективизмът като черта на новия социалистически човек. Егоизмът, породен от капиталистическите производствени отношения, отстъпва място на колективизма, изграден върху социалистическите производствени отношения. Израз на новото отношение към труда, на дълбокия социалистически колективизъм е колективната работа по новите почини и методи. Новото отношение към труда, както и новото отношение към всички въпроси на нашата действителност не означават само лична добра работа. Ако човек се грижи само за себе си, за доброто изпълнение на личните си задължения, това още не е изградено ново, т. е. социалистическо, отношение към труда. Ново отношение към труда имаме тогава, когато отделният работник е загрижен за добрата работа на целия колектив. *Добрата работа обективно, независимо от това, дали работникът желае, или не, е критика на лошата работа на другите.* Но когато работникът съзнателно прояви загриженост към работата на колектива, прояви непримиримост към допуснатите слабости, това е вече ново отношение към колектива, ново отношение към работата. Колективната работа по прогресивните почини и методи е израз на доминиращата роля на обществените интереси над личните у първенците. Като мобилизират членовете на колектива да работят

като тях, те поставят и задачата този опит да обхване по-голяма производствена единица, което е вече изискване към всички членове на бригадата да имат ново отношение към труда, да проявяват същата непримиримост към членовете на цеха, на предприятието и т. н.

Важен фактор за изграждане социалистическо отношение към труда, за моралната заинтересуваност, за разпространяване опита на първенците са *почитта и уважението* на колектива, на народа към първенците. Почитта и уважението, които се отдават на първенците, не са израз на суета, а голямо обществено признание на тяхната работа. В почитта и уважението на колектива към първенците намира възплъщение болшевишкото, горкиевското, присъщо на социалистическия обществен строй отношение към човека, а това отношение изисква: колкото е възможно повече възскателност към човека, но едновременно с това колкото е възможно повече уважение към него. А това е едно и също: да искаш от човек, това значи да го уважаващ, да разчиташ на него и, обратното — да уважаващ един човек, това означава да изискваш от него.

Почитта и уважението, наградите, които се дават на отличилите се, са не само израз на уважение, а същевременно голямо изискване от страна на колектива към тях. Почитта и уважението не успокояват, а задължават работника да работи още по-добре. Това задължение има голямо психологическо значение. То издига работника в собствените му очи, прави го обществен деец, кара го да чувства голямото обществено значение на своята работа. Неговите успехи може да са породени от всякакви интереси, от желание за подобряване на собственото материално положение, но в уважението и почитта на колектива той вижда, чувства и осъзнава голямото обществено значение на своята постъпка, на своята работа. Това е чувство и съзнание за достойно изпълнен дълг. Веднъж почувствувал и осъзнал това, за него е невъзможно да забрави общественото признание, общественото доверие и изискване. И за него става въпрос за чест, въпрос за доблест да работи още по-добре.

Почитта и уважението, с което се ограждат първенците, са важен фактор за изменение отношението към труда на работниците, които не са първенци. В общественото признаване на първенците те виждат и разбират голямото значение на техния пример. Те виждат и разбират на практика, че трудовият човек е истинският герой на нашата нова действителност. Това е стимул за създаване на ново отношение към труда, за работа по новому, за овладяване новите почини и методи.

Известно значение за изграждане на ново отношение към труда у нашата работническа класа има и непрекъснатото внедряване на нова техника, предимно съветска. Много от новите почини са насочени пряко към все по-пълно овладяване на техниката. Овладяването на новата техника не служи само за увеличаване на производителността на труда, а има голямо превъзпитателно значение в смисъл, че в

нашите условия, при социалистическите производствени отношения, при обществената собственост на средствата за производство, в *отношението на работника към машините е изразено неговото отношение към колектива*. И именно защото отношението към обществената собственост, в случая машината, не е отношение към вещица, а отношение към хората, към колектива, овладяването ѝ и по-голямото ѝ усъвършенствуване имат значение за изграждане на ново отношение към труда.

Важен фактор за изграждане на ново отношение към труда у работническата класа е и *плановостта*, която е присъща на социалистическото съревнование и на цялото наше развитие.

В нашето общество на базата на обобществяването на средствата за производство, след като законът за конкуренцията и анархията загубва своята сила, възниква законът за планомерното развитие на народното стопанство. Социалистическото съревнование като едно от най-важните явления на нашата действителност не може да се развива без плановост. В нашите народностопански планове се предвижда повишаване на производителността на труда, намаляване себестойността на продукцията, а това е невъзможно без широко разгръщане на прогресивните почини и методи.

Ролята на плана като присъщ на социалистическото съревнование за изграждането на ново отношение към труда се определя от това, че изпълнението на плана предполага активната, творческа дейност на масите, които съзнателно търсят и откриват все нови и нови резерви за повишаване производителността на труда. Ролята на плана се състои в това, че той ликвидира стихийността и предполага съзнателно отношение към работата. За значението на плана С. М. Киров казва, че техпромфин-планът има не само голямо практическо, но и огромно принципно значение за ликвидиране на несъответствието между умствения и физическия труд, защото работникът, като участва активно в планирането на производството, действително се издига до равнището на творческото управление на своята машина, на целия завод. Разясняването на плана в завода, цеха, бригадата разкрива на работниците както задачите, които стоят пред тях, така и средствата за тяхното изпълнение. Приемането на плана от работниците вече ги прави съзнателни създатели на този план, кара ги активно да участвуват в неговото изпълнение. Тази активност се поражда от това, че планът по своята същност е *перспектива* за работниците. А трудът на работника е фактор за изграждане на ново отношение към труда само когато представя перспективите на благата, които създава, когато влияе за оформяне на морално-политически чувства, като любов към своя народ, увереност в своите възможности.

Виждането на перспективата създава у работниците ново отношение към труда, защото ги издига в собствените им очи като създатели на това, което е запланувано, разкрива им доверието, което

обществото възлага на тях. Необходимо е влиянието, което оказва социалистическото съревнование със своята същност, с материалната заинтересуваност за изграждане на социалистическото отношение към труда, да се затвърди не само в привичките, интересите, чувствата, а и в съзнанието. Това затвърдяване в съзнанието прави планът, който мобилизира работниците за изпълнението му. Въпреки че за изпълнението на плана работникът може да се мобилизира с оглед на подобряване собственото си материално положение, все пак разкриването на перспективата, ценна за цялото общество, непременно оказва влияние за изграждане на ново отношение към труда, за включване на рабста по новите почини от работниците, които не са първенци, за търсене на нови резерви и възможности от работниците-първенци. Работникът, чувствайки себе си творец и изпълнител на плана, както и господар на богатата, които сам той създава, мобилизира своите сили за неговото изпълнение. А мобилизирането на силите и инициативата за изпълнението на плана вече говорят за ново отношение към труда.

Първенецът-миньор Мюмюн Мехмедов разказва, че за да може бригадата му да изпълнява възложените ѝ задачи, той винаги се стреми да разбере подробно плана, който ѝ се възлага. Обсъжда подробно плана с цялата си бригада. Всеки ден обяснява на членовете на бригадата какво им остава да изпълняват и това им осигурило първенството между другите бригади. Първенецът локомотивен машинист Здравко Георгиев разказва, че неговите лични успехи и на бригадата му се дължат на това, че за най-дребната работа, която бригадата има да върши, се съставя план.

Още по-голямо значение има виждането на перспективата, давана от плана за самите първенци. Поради това, че заплануваното повишаване на производителността на труда и намаляване себестойността на продукцията се основава на преизпълнението на нормите от работниците, първенците като челници в производството чувствуват това изискване преди всичко към себе си. За изпълнението на плана е голяма ролята на колективните трудови договори, в които също е дадено перспектива за това, което работниците се задължават да извършат, и за това, което те ще получат.

В материалната и моралната заинтересуваност, в плана, в задачата за овладяване на нова техника е отразена целта на социалистическото съревнование — повишаване производителността на труда за непрекъснато подобряване материалното и културното положение на нашия народ. Изграждането на ново отношение към труда е дълъг и труден път на осъзнаване на тази цел, на този обществен интерес като личен интерес, като лично дело на чест, слава, доблест и геройство.

Българската комунистическа партия възпитава работническата класа, сочи ѝ правилния път към социализъм и комунизъм. Този път е повишаване на производителността на труда чрез социалистическо

съревнование. Затова работническата класа смята делото на социалистическото съревнование за *своє собствено, родно дело*.

Работниците знаят, че трудовият героизъм, героизмът на ежедневната делнична работа е също така важен за целостта, здравината, мощта и независимостта на социалистическата родина, както героизмът за защитата ѝ от враговете. С приближаването на построяването на социализма и комунизма в нашата страна се приближаваме към онзи етап от социалистическото съревнование, когато човек ще участва в него преди всичко от чувството за патриотичен дълг.

Фактът, че движението у нас за прилагане на прогресивните почини и методи възникна на базата на внедряването на съветския опит, че прогресивните почини и методи в нашата страна са методи на съветски първенци, приложени у нас, не отрича *творческата инициатива, проявена от нашата работническа класа*. Инициативата на нашата работническа класа, на нашите първенци се изразява в това, че те подеха и поемат съветския опит и творчески го прилагат в нашите условия. Тази инициатива се проявява и в това, че прилагайки съветските методи, у нашата работническа класа се ражда на базата на тези методи самостоятелно творчество за подобряване на работата. Така например прилагането на метода на инж. Ковалъов в индустриалната книговезница „Мадара“ породило у работниците ценни идеи за нов начин на съгване на тетрадките заедно с кориците, което значително намалило времето за тази операция. Прилагането на същия метод подтикнало работниците да приспособят резервоар за лепило, достатъчно за цяла смяна, и по този начин спестяват време на работника, който при стария начин е трябвало всеки час да прекъсва работа, за да налива лепило.

Творческото прилагане на съветския опит в производството, което обогатява и проявява творческата инициатива на нашата работническа класа играе голяма роля за изграждане на ново отношение към труда у нея. Като започва работа по новите почини и методи, работническата класа проявява творческа инициатива, гради не само икономическата мощ на нашата страна, увеличавайки производителността на труда, но гради и сама себе си. Плод на тази инициатива е не само масовото и творческо прилагане на съветските методи, а също така породилите се в трудовия процес нови почини и методи на работа, нови почини и рационализации на самите наши работници.

За да се построи социализмът, необходимо е не само ново отношение към труда. Необходимо е новото отношение към труда да е съчетано с ясно разбиране и отстояване на политиката на БКП и народното правителство.

Макаренко учи, че трудът винаги е бил основа на човешкия живот, но трудът допринася и възпитателна полза само когато е съчетан с образованието и с политическото и общественото възпитание. В противен случай трудът се оказва неутрален процес. Може да се застави човек да се труди, но ако същевременно с това не се

възпитава политически и нравствено, ако той не участва в обществения и политическия живот, този труд ще бъде просто неутрален процес. Необходимо е трудовото възпитание, възпитанието в ново отношение към труда да е съчетано с политическо възпитание. В условията на социализма в нашата страна *възпитанието в ново отношение към труда е заедно с това и политическо възпитание*. Политическото възпитание е основа на цялото възпитание на работническата класа.

Възпитаването и превъзпитаването на нашата работническа класа в ново отношение към труда не е цел, а средство за построяване на социализма. Именно защото възпитаването в ново отношение към труда е средство, а целта е построяването на социализма, именно затова възпитаването в ново отношение към труда е социалистическо възпитание. А защото е социалистическо възпитание, то е политическо възпитание. С това се обяснява положението, че възпитаването в ново отношение към труда не е само възпитаване на една черта от характера на човека, а то спомага за изграждане на цялостно, ново социалистическо съзнание. Ролята на социалистическото съревнование не се състои само в изграждане на ново отношение към труда. То участва в изграждането на цялостно социалистическо съзнание на българската работническа класа. Социалистическото съревнование гради новите кадри от работници и работнички със социалистическо отношение към труда, с ново съзнание за запазване независимостта на родината, защото новото отношение към труда е свързано с любовта към родината. Да имаш ново отношение към труда значи да обичаш родината, а да обичаш родината — да работиш честно и самоотвержено на своя трудов пост. В трудовия героизъм на нашата работническа класа е изразена любовта ѝ към социалистическата родина, към партията, признателността ѝ към СССР и ненавистта ѝ към враговете на нейния труд, на нейния живот. В нейните трудови подвизи е изразена готовността ѝ да брани родината от всякакви посегателства, изразена е нейната готовност да унищожи всеки, който застане на нейния път към социализма.

РОЛЬ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СОРЕВНОВАНИЯ ДЛЯ ВНЕДРЕНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ОТНОШЕНИЯ К ТРУДУ В БОЛГАРСКИЙ РАБОЧИЙ КЛАСС

Иванка Апостолова

Резюме

Задача автора настоящей работы была исследовать и показать как в процессе социалистического соревнования преодолеваются ряд противоречий в сознании болгарского рабочего класса и постепенно вырастает социалистическое отношение к труду.

Основной задачей второй главе является рассмотрение роли социалистического соревнования для созидания социалистическое отношение к труду среди болгарского рабочего класса. При этом автор исходит из его сущности, выражающаяся в том, что это коммунистический метод строительства, что это выражение деловой, революционной самокритике трудящихся. В основном в этой главе анализируются противоречия в сознании болгарского рабочего класса, которые преодолеваются через соревнование и отношение соревнования к классовой борьбе.

Автор анализирует какие конкретные противоречия преодолеваются в процессе соревнования и что главное не только противоречиям социалистического бытия с остатками капитализма, но и противоречиям, характеризующим развитие социалистического способа производства. В связи с этим как противоречивое рассматривается и самое социалистическое отношение к труду. Для выяснения этого вопроса рассматривается принцип материальной заинтересованности, моральной заинтересованности, роль коллектива, роль хозяйственного плана и политического воспитания.

В настоящей работе хотя и не в отдельной главе определена роль Болгарской коммунистической партии для разрешения этого чрезвычайно важного процесса.

Все вопросы автор освещает, исходя из болгарской действительности, анализируя фактов и опыт болгарских предприятий и болгарского рабочего класса.

LE RÔLE DE L'ÉMULATION SOCIALISTE POUR L'ÉDIFICATION DE LA RELATION SOCIALISTE ENVERS LE TRAVAIL ET LA CLASSE OUVRIÈRE BULGARE

Ivanka Apostolova

Resumé

La tâche de l'auteur de cet oeuvre a été d'examiner comment dans le procès de l'émulation socialiste on surpasse un tas de contradictions dans la conscience de la classe ouvrière bulgare et peu à peu se crée la relation socialiste envers le travail.

Dans le deuxième chapitre la tâche principale c'est d'examiner le rôle de l'émulation socialiste dans la création d'un rapport nouveau envers le travail, partant de son essence qui se traduit en cela qu'il est une méthode communiste de l'édification du socialisme expression d'une auto-critique révolutionnaire des masses.

Dans ce chapitre sont analysées principalement les contradictions dans la conscience de notre classe ouvrière, qui se surpassent grâce à l'émulation, et au rapport de l'émulation envers la lutte de classe chez nous. L'auteur analyse quelles sont les contradictions concrètes qu'on résoud dans le procès de l'émulation, en dirigeant son attention non pas seulement envers les contradictions entre l'existence socialiste et les restes du capitalisme, mais aussi envers les contradictions caractéristiques du développement de la mode socialiste de production. Dans ce rapport s'examine comme contradictoire et la relation socialiste envers le travail lui-même.

En éclairant ces questions sont examinés les principes de l'intérêt matériel de l'intérêt moral, le rôle du collectif, du plan de l'éducation politique.

Sans l'examiner à part, est montré le rôle du Parti communiste bulgare dans ce procès très compliqué.

L'auteur examine toutes les questions en sortant de notre réalité, analysant des faits tirés exclusivement de l'expérience de nos entreprises et de notre classe ouvrière.